

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“.

Vse dopise in spise na uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista:
„Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donašanja na dom): krona 1'92, (z donašanjem na dom): kron 2'40, po pošti: kron 2'50, v Nemčijo 3 krona, Posamezne številke 8 vin.

Vojska in delo.

Napisal Enrico Ferri.

Prav tako kakor goni ladjin vijak ladjo vedno naprej, sta tudi vojska in delo vzrok ljudskemu razvoju.

Temeljni problem primitivnega ljudstva je bil: posameznike, tvoreče kolektivne skupine, rodove, horde itd. prisiliti, privajati in vzgojevati za red družabnega življenja, prilagoditi namreč vso njihovo osobno delavnost onim vzajemnim koncesijam in ozirom, s katerimi je jedino mogoče v ljudski družbi živeti.

Prvo sredstvo, ki je šlo za osvojitvijo družabnega reda, je bila vojska. Posamezniki so se naučili ne-le pokorjevati se poveljem načelnikov, ampak tudi ravnati v soglasju z ostalimi ter podrediti svojo lastno delavnost koristim skupine, rodu, horde in drugih posameznikov, kajti grozila je nevarnost nepričakovanih napadov, ki so bili takrat zelo v navadi.

Toda vojska je imela vedno in ima vedno v sebi negacijo same sebe. „Imajoč krajo za svrhu in moritev za sredstvo“, povzbujajoč k ubijanju sovražnikov, mora potlačiti in popolnoma uničiti v bojevnikih — in v primitivni dobi so bili vsi bojevniki — čut spoštovanja k človeškemu življenju. Ti ljudje, ki se zaradi katerega koli števila storjenih umorov na bojnem polju proslavljajo in nagrade dobivajo, ne morejo na kak čudežni način pridobiti si spoštovanja k življenju človeka, niti k pravu bližnjika (niti dobiti zmisel za sram, za svobodo, za lastništvo, za rodbino itd.) kaj takega bi si mogli edino pridobiti le tedaj, ko bi zanemarjali vojaški tabor za dobo in deželo miru.

Psihologijo vojaštva — utvorjeno na temelju nasilja in nadvlake — so ličili složno

vsi pisatelji, tudi ortodoksni, kot so n. pr. Spencer, kot posledico omenjenega spoštovanja k pravu bližnjika, kar je neizogibno moralo biti stalni vzrok vojske; sleharno delo namreč daja posamezniku specialne značajne navade, njegovo smer in čutenje.

Žalibog, tudi zgodovina starega veka, srednjega in pa moderna, zgodovina ofenzivnih vojska in osvojevanja kolonij, kažejo le sramotne dokumente te težke, žalostne resnice. Angleži, kateri stojé na višini sočasne civilizacije, prožajo nam baš najnovejše temne primere s svojo vojsko proti Transwaalu, z urejevanjem koncentračnih taborjev zaradi ubijanja žena in otrok, požiganja farem, streljanja vojnih jetnikov . . . . .

Vojska je v svojem temelju protidružabna in protičlovečanska; je proti napredku in mu je na kvar sedaj, po tisočletjih predzgodovinske dobe, ko je izvrševala funkcijo trdne discipline. Med tem, ko so bile vojske poprej na dnevnem redu, jih je sedaj vedno manj, in vedno bolj se proti njim vzdiguje vest javnosti vsled dovršenosti strašnih morilnih orodij in vsled neprestanega razširjanja splošne vojaške dolžnosti naproti srednjeveškemu rokodelskemu vojskovanju.

Militaristi zaman kažejo na nekatere manj nečloveške psihologiške strani vojsk (žrtvovanje, fizična hrabrost, čut dolžnosti). Vojska pa je vseeno reflex atavizma primitivnega življenja, divjega in kanibalskega. „Kraja ji je svrha, moritev pa sredstvo“.

* * *

V prvih časih je bilo še drugo sredstvo, ki je šlo za priučanjem družabnega reda, namreč: delo. Zlasti je bilo to v oni dobi, ko niso imeli ljudje nekoliko tisočletij pred odkritjem lastnostij kovin drugega orodja (ne za delo ne za vojsko) kot oglajene kamne,

— v oni davni predzgodovinski dobi, v kateri je delo dobivalo družabne oblike kakor pričajo ostanki primitivnih delavnic, najdenih v geoloških jamah, ki spadajo v neolitično epoho.

Tudi delo vrši isto funkcijo, ki gre za redom in za podrejenjem posameznikove delavnosti v teh samih prvotnih družabnih oblikah (rodovih, hordah itd.) Toda delo zelo povišuje vojsko, ki cele veke, kazoč se kot gigant, ostaja le zavora vsega ljudskega napredka: kajti delo — pretvoritev snovi — sile v svrhu pridobitve duševne in gmotne existence človeka — ima v sebi duha ljudske solidarnosti, pomoči in vzajemnega soglasja, ki popolnoma odgovarja potrebi izobraženega in plodnega življenja, česar vojska nima.

In tako vidimo, da gre delo vsled nepreklicnega teka stvari k združevanju, pobratanju razdruženih posameznikov, prvotnih skupin, hord in narodov — med tem, ko gre vojska vsled svojega delovanja za razdruževanjem, osamotarevanjem in zkazo posameznikov, prvotnih skupin, hord in narodov.

Vojska je predstavnicja brutalne borbe (preostanek divjaškega življenja) med narodi, kot moritev človeka s človekom.

Delo nasprotno, pa predstavlja skup ljudij, narodov, družječih se v svrhu skupne borbe proti zunanjim prirodnim silam; kroti jih in pretvarja v prospah ljudstva.

* * *

Tu vidimo, zakaj gre reka ljudske civilizacije — pa naj se karkoli govori ali vrši — k delu in ne k vojski. Tu tudi vidimo, zakaj je vsaka politika, katere namen je: ohraniti in posiliti princip vojske (bodisi na bojnem polju, bodisi pri osvojevanju kolonij, bodisi kronične vojske, bodisi stavba vojašnic in oboroženje, s čimer narodi krvavé) — politika, ki je nasprotna neodvratnim prirodnim zakonom ljudskega razvoja.

Glej, zakaj se je mogla buržoazija ukoreniniti in dobiti svetovno gospodarsko in politično nadvlado. Postavila je namreč proti srednjeveški militaristični in feudalni civilizaciji princip in moč dela v trgovini in industriji, ki se je zlasti krasno razvila z uporabo parnih strojev. Danes pa je ta buržoazija v padu, kajti hoteč potlačiti „notranje sovražnike“,

postaja militaristična, zanikajoč sam temelj svoje mirotvorne industrialne civilizacije.

In glej! Zakaj je vzdignil socializem, tako protimilitaričen kot je, nepremagano moč, ki se postavlja proti vojski in povznaša delo. Socializem postaja v imenu dela ono gibčno vreteno ljudskega napredka, katero je vrtela buržoazija proti srednjeveškemu feudalizmu in ga sedaj opustila izpolnujoč oni tako potrebni zgodovinski cikel, ki gre od ranega svita do solnčnega zapada.

Državni proračun.

Te dni je osrečil ministerski predsednik dr. pl. Koerber parlament s proračunom naše avstrijske državne polovine za leto 1904. Proračun je izkaz, koliko denarja se bo potrošilo v prihodnjem letu in zakaj ter odkod pridejo dohodki, ki bodo te stroške pokrili. Poglejmo torej najpreje stroške, za njimi pa dohodke.

Dr. Koerber pravi v proračunu: Potrebnovali bomo vsega skupaj: 1.734,771.291 kron, kar se pravi z besedo: en tisoč sedemsto štiri in trideset milijonov ter sedemsto eno in sedemdeset tisoč dvesto in eno in devetdeset kron.

Zakaj in čemu?

Za najvišji dvor	11,300.000 kron
„ kabinetno pisarno	181.186 „
„ državni zbor	3,135.918 „
„ državno sodišče	53.124 „
„ minsterski svet in za upravno sodišče	3,494.576 „
„ prispevek naskupnestro- ške (c. in kr. armado!)	271,028.000 „
„ ministerstvo notranjih zadev	73,355.718 „
„ ministerstvo dež. brambe	63,606.924 „
„ „ bogoč. in šol	84,590.417 „
„ „ financ	266,813.741 „
„ „ trgovine	138,264.970 „
„ „ železnic	248,377.140 „
„ „ poljedel.	48,719.162 „
„ „ pravosodja	74,969.403 „
„ najvišji računski dvor	509.000 „
„ penzijski état	68,466.168 „
„ podpore in nagrade	18,335.200 „

Za državni dolg . . . . . 357,947.288 kron
 „ oskrbo drž. dolga . . . 1,578.356 „
 Skupaj znašajo ti izdatki 1.734,771.291
 kron.

Odkod pa se bodo pokrili?

V proračunu se bere:

Državni zbor bo dal	5.000 kron
upravno sodišče	2,062.780 „
ministerstvo notranjih del	2,906.755 „
„ dež. brambe	989.248 „
„ bogoč. in šol	14,559.827 „
„ financ	1.226,148.369 „
„ trgovine	185,393.810 „
„ železnic	284,855.300 „
„ poljedeljstva	34,929.818 „
„ pravosodja	2,610.530 „
„ penzijsni etat	3,806.760 „
„ podporeindotacije	1,187.500 „

državni dolg	27,602.694 „
oskrba državnega dolga	21.500 „
Dohodki iz prodaje nepremičnega drž. imetka	400.000 „

Lepe številke so to. Skupaj izdajo svoto 1.737,509.901 krono.

6,859.907 kron je vlada dala letos več v proračun kot lani.

Državni dolg je dosegel 13.928,970.000 kron. Vlada ga pa hoče zvišati na 15 milijard.

Kdo pa bo plačal vse te izdatke? Večidelj indirektni davki, ki znašajo že letos od januarja do sept. celih 463,046,618 kron, dočim direktni davki v istem obdobju tvorijo svoto 198,756.652 kron. Kdo pa plačuje indirektno davke? Ubogo delavsko ljudstvo v prvi vrsti, ki pa zato sevé nima nikakih pravic!

Anton Kristan.

LISTEK.

Ločitev.

Alex. Svietohowski.

Bodi zdrav, maliček moj, nejokcaj, ne gledcaj tako na me, sicer se še vržem s teboj vred pod mlinska kolesa. Oče je umrl, revščina je sestrica, kruha ne dá, in bogati gospê se je porodilo detešče in za doviljo me vzame. Sesaj, moj dragec, sesaj. Kdo ve, kako dolgo boš še dihal. Oh, ko bi ti k meni prirasel. Bodi zdrav, angeljček, poljubim ti ustence, rokce, nožce. Prosila sem, da bi mi dovolili gledati te, imeti te pri sebi, četudi pod posteljo kot psička in te sem in tja nadojiti . . . . Ali gospa noče, pravi, da revno dete takega razkošja ne potrebuje. H prsom lastne matere nimaš pravice, saj ta nima denarja! Psica je

srečnejša nego jaz! Smehljaš se? Vpij tja do nebes! . . . Oh, kaj se vendar godi z menoj! Iztrgajte mi vse obisti, le edina prsa mi pustite . . . Bodi zdravo, bole moje! Kadar le nadojim gosposko dete, vzamem te in ti napravim krasno oblekco. Kmalu, čez eno leto . . . . Jokcaš? — morda umreš? Cvilila bom kot volkulja, letala bom po gozdih in poljih! — V bolnici ti dadô mnogo mleka. Bodi zdrav, . . . moj dragec — edini dragec. Kruta usoda, saj sme celo zemlja rediti svoje otroke! . . .

*

Glavo plakajoče matere je objel duh zemlje in žalosten rekel: „Niti jaz ne redim vedno teh otrok, katerim sem dal življenje.“

ZADRUŽNIŠTVO.

Slučaj, ki ni — slučaj. Včasih se pripeti, da kak uslužbenec kake zadruga pusti svojo službo ter začne posel, kateri se je naučil pri zadrugi, sam na svojo pest izvrševati. Pripeti se pa tudi včasih, da se njegovi bivši prijatelji začudijo ter se ga nekako ogibljejo, češ to ni vse prav. In ker so taki slučajji ne le mogoči, ampak tudi celo pogosti, ne bode odveč o tem par besedij izpregovoriti.

Zakaj se snujo zadruga, kot so konsumna društva itd.? Zato, da se ljudstvo osvoboduje

od kramarjev, prekupcev in podobnih izkoriščevalcev, zato, da se ljudstvo uči samo gospodariti, zato, da se pripravlja na oni usodni dan, ko mu pripade vesoljno gospodarstvo v rokê. Konsumna društva, kakor tudi vse druge podobne zadruga, imajo torej poleg trenutno gospodarskega tudi prav velik vzgojevalni pomen.

Korak od privatnega trgovca, oziroma obrtnika, do zadružnega človeka, recimo, do konsumnega uslužbenca, je korak naprej k

ljudstvu, korak za ljudstvo. Čisto naravno, kajti to je simbol prehoda iz privatno-kapitalističnega gospodarskega reda v združniško gospodarstvo.

In kaj pa korak n. pr. od zadruginega, konsumskega uslužbenca do privatnega kramarja? Tak korak je korak nazaj, tak korak ni v prid ljudstvu, ampak proti istemu, kajti tak korak je simbol nazadovanja načelov za socializiranje človeške družbe.

In če se torej pripeti, da kak, recimo vodja kake konsumne zadruge, preide v privatno gospodarsko smer kot samostojni kramar, kakšne občutke mora takšen prehod vzbujati v človeku, ki se vedoma, s prepričanjem, z navdušenostjo bori za združniško gibanje? . . . Kaj si mora potem misliti o takem bivšem vodju zadruge? Nič drugega kot, da gre nazaj, proti ljudstvu, da stopa iz vrste borilcev za socializiranjem človeške družbe, ter da vstopa med ljudske izkoriščevalce . . .

In če se torej pripeti, da se ga potem ogibljejo vsi njegovi bivši prijatelji, je temu popolnoma razumeti, ker tak slučaj ni več slučaj.

„Zaveza delavskih pridobitnih in gospodarskih zadrug v Avstriji“, katere član je naše „Občno konsumno društvo“, je dobila z odlokom z dne 17. oktobra 1903 pravico revizije za vse k nji pripadajoče zadruge in društva.

Revizija v „Občnem konsumnem društvu“. 20. m. m. je pregledoval knjige „Občnega konsumnega društva“ od c. kr. ministerstva notranjih zadev potrjeni revizor Exner iz Dunaja. Našel je vse v redu. — Pri reviziji sta bila poleg predstojništva navzoča tudi dva člana nadzornišтва.

O deležih. Nekolikrat smo že opominjali naše člane, naj vendar skrbne, da popolneje svoje deleže, ker deleži tvorijo tzv. podjetniški kapital, s katerim se trguje in gospodari. Nekteri so se navadili le na dividendo čakati, češ: se bo že nabral polni delež! To ni prav! Vsako društvo, ki stoji na temelju združnega zakona, mora skrbeti, da ima zadosti podjetniškega kapitala, ker le s ptujim denarjem

kupčevati ne gre. Torej: še enkrat opominjamo vse one, katerih deleži še vedno čakajo, kedaj bodo polni, naj se požurijo, da ne bode prepozno. Člane, ki zanemarjajo svoje dolžnosti napram društvu, se ne bode smelo v društvu trpeti. Društvo krasno процvita in raste; še bolj pa bi lahko, ako vsak član stori svojo člansko dolžnost.

O obligacijah. Bode že temu par mesecev, odkar so naši p. n. člani dobili lepe rdeče obligacijske knjižice. V njih se bere tudi, zakaj so prav zaprav te knjižice izdane. Rešiti se je namreč hipotečnega dolga na posestvo „Podroteja“. Dolga je res še okrog 47.000 kron, ali, ako vsak član tekom enega leta vplača polno obligacijo, bo tekom enega leta ves dolg poplačan. Člani „Občnega konsumnega društva“, razmišljajte o tem, pa predstavite si, kako bi šlo, ako bi se tako delalo, kakor bi se moglo. Vsak sevé bi moral prvi pri sebi začeti. Začnimo!

Hranilne vloge. So člani, recimo našega „Občnega konsumnega društva“, ali svoj pritrjeni denar devajo pa le v druge zavode, dasi naše društvo istotako vsprejema in istotako obrestuje vse hranilne vloge. Mi mislimo, da bi se tudi to lahko tako naredilo, da bi bilo prav. Garancije za varnost hranilnih vlog je menda pri „Občnem konsumnem društvu“ dovolj!

Konsumna društva in njih pomen so razmotrivali na letošnjem strankarskem zboru avstrijske socialne demokracije. Bilo je slišati prav toplih besedij za to združniško smer, dasi so nekateri govorniki tudi hladili vročo navdušenost drugih. Istina je: pri snovanju konsumnih zadrug je treba velike previdnosti, mnogo samozatajevanja ter dosti opreznosti; pri vodstvu pa je zopet potreba pravih, izkušenih in poštenih mož; med člani pa je istotako želeti duha socialnega in težnje po pravi, resnični osvoboji od vseh izkoriščajočih činiteljev. — Tudi na konferenci soc. dem. žen, vršči se 8. novembra na Dunaju, se je izpregovorilo premnogo pametnih mislij ter se vsprejela dobra resolucija, ki pozivlja žene na delo za združništvo.

RUDARSKI PREGLED.

O službenem redu. (Konec.) Značajna je tudi določba, za katero je predpisana kazen ene krone, v ponovnem slučaju tekom enega koledarskega meseca kazen dveh kron, namreč: ako se ne skaže kakemu uradniku ali pazniku spodobnega spoštovanja . . . Še značajnejša pa je določba, za katero je predpisana kazen

4 kron, v ponovnem slučaju tekom treh mesecev kazen 6 kron, za dotičnika: kdor varstvene odredbe in higijenične naprave prezira.

Vprašajmo se tu samo to-le: kaj pa se zgodi pazniku oz. uradniku, ako surovo zmerja delavce in jih nečuvveno ponižuje, in kaj se zgodi raznim obratnim predstojnikom, kadar

se ne zmenijo za pritožbe delavcem z ozirom na telesno varnost, pa bodi to s splošno higijeničnega ali pa čisto varstvenega stališča?!

Odgovorite, gospod Schmid!

— Pisali bi lahko še in še. Par letnikov „Napreja“ bi lahko napolnili, ako bi hoteli kazati na določbe službenega reda ter na dvojno mero, s katero se hoče soditi po tem službenem redu. Dejstvo je, da je bil in je delavcem usiljen, ali idrijski rudar je danes že toliko zaveden, da bo znal ceniti in razločevati slabo o dobrega. Organiziral se bo in že se organizuje, da se pripravi za boj, ki bo nastal.

Delavcu se ne sme nalagati same dolžnosti, same kazni. Delavec ni tu samo zato, da bi molil in delal, ampak, da dela in da ima tudi kaj od tega dela. Časi, ko se je teplo in mlatilo rudarje z loparjem po zadnjem delu telesa — ti časi so davno prešli. Časov, ko je bil nadsvetnik in ravnatelj idrijskega rudnika mogočen gospodar Idrije, — teh časov ni več! Danes tudi ni več onih pohlevnih knapov, ki so bili zadovoljni s samo

polento — danes hoče tudi idrijski rudar živeti in sicer živeti življenje človeka, a ne živali.

Mogočni valovi novih idej, idej po boljšem, novem svetu, po lepši, korenito izpremenjeni uredbi cele človeške družbe, gibljejo vesoljni svet. Predstavljajo silo, ki se ne bo dala udušiti, tudi s čim drugim ne, kaj še s kaznimi in ukori kakega službenega reda.

Tudi v Idrijo so že pripluli ti valovi, in gospod Schmid se vrlo moti, ako misli, da bo njegov oktrovani službeni red preprečil daljno širitev . . .

V prvi številki smo zapisali: idrijsko delavstvo ne pripozna Schmidov službeni red kot veljaven, kot tak, ki bi izražal pravo razmerje med njimi in med erarjem. Podvrže se mu za sedaj le z ozirom na obstoječe razmere, ker se, predobro poznavajoč svoj položaj, zaveda svojih dolžnostij v vsakem pogledu. Protestira pa v svoji notranjosti, v svojih dušah proti takemu nasilstvu!

To velja!

Mi pa se pripravljajmo na usodni dan, ko bo treba delati. Na delo, sodrugi!

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

Odbor podružnice „Občnega rudarskega društva“ je storil vse korake, da da „Unija avstrijskih rudarjev“ idrijskim delegatom, v prvi vrsti sevě sodr. Antonu Kristanu, zadoščenje ter je ob enem tudi pri vodstvu Unije v imenu idrijskih organiziranih rudarjev protestiral proti veljavnosti „Unije“ se tičočih sklepov, kateri so se storili na zagorski konferenci. Od odgovora vodstva „Unije“ je odvisno nadaljno stališče idrijski horganiziranih rudarjev k obstoječi centralistični rudarski organizaciji.

Glede bivšega zaupnika rudarske organizacije, gospoda Frana Rinaldota pa je sklenil dati v „Rdeči prapor“, v „Glück auf!“ in v „Naprej!“ sledečo izjavo: ki prav na kratko pojasnuje razmerje med gospodom Rinaldotom in idrijskim delavstvom. Vsakemu zlobnemu počenjanju mora biti enkrat konec in ta izjava je konec naredila. Rinaldo je kopal drugemu jamo, padel je pa sevě — kakor tudi drugače biti ni moglo — sam vanjo. Žal nam je za moža, v katerega smo stavili toliko upov in nad, ali — v bodoče bomo previdnejši.

Izjava se glasi: **Izjava:** Odbor podružnice „Občnega rudarskega društva avstrijskih planinskih dežel“ Idrija, ki je s prvim oktobrom z vsemi svojimi člani pristopila v „Unijo avstrijskih rudarjev“, izjavlja, da ne smatra gosp. Frana Rinaldota nič več za zaupnika idrijskih rudarjev, ter da nima z njim nič več nikakih zvez ne dotike.

Za odbor:

Jožei Kogej, predsednik. Ivan Tratnik, tajnik.

Z ozirom na nameravani zaupni shod v Ljubljani smo dobili nižje priobčeno izjavo sklicateljev shoda. Čitatelji naj jo pazljivo prebero, in uvideli bodo, kako je in kaj:

Izjava. Podpisani sklicatelji nameravanega zaupnega shoda z dné 23. novembra t. l. protestujemo proti nasilnemu in program socialne demokracije skrajno zalečemu postopanju Breskvarja, Vičiča in njihovih „privržencev“, ki so vporabivši brutalno silo vlomili v zborovalno dvorano ter z grožnjami in telesno močjo preprečili, da se zborovati ni moglo.

Mi smo sklicali shod, da bi slišali tudi Antona Kristana, potem pa sodili o stvari, ker smo nazora, da je treba vsakega zaslišati, predno se ga obsodi. Rabijatni in protizakoniti nastop Kristanovih nasprotnikov je onemogočil razpravo, kar nam ni prineslo drugega kot — sum, da se bojé vsake besede od svojega eventualnega nasprotnika.

V Ljubljani, dné 24. novembra 1906.

Tokan Jan, mizar in član političnega odbora, Berdajs Josip, kovinar, Koemur Ivan, tobačni uslužbenec, Bišof Ferdinand, mizar,

Praček Adolf, krojač.

Žalostne razmere. „Rdeči Prapor“ in njegovi zvesti si ne morejo kaj, da ne bi slednji dan in slednji teden ne udarili po našem uredniku s. Antonu Kristanu. Iznebili bi se ga radi, ker gleda malo natančneje na izvajanje programa socialne demokracije kot je gotovim individuom po volji. Začela se je gonja za vsakim njegovim korakom,

za vsakim migljajem in vsako stopinjo... Idrijski sodrug, organizovani v strokovni zvezi rudarjev, so ga poslali na rudarsko konferenco v Zagorje. Kopač in Čobal sta se podala na delo, da bi mu onemogočila sleherno govorjenje. Posređilo se jima je... Kristan in idrijski sodrug, so odšli rekoč: z Bogom, dobro se imejte... Čobal je tekel za njimi, oh, saj ni tako, Kristan je lahko na konferenci, jaz sem z Vami, Zagorčani tudi... Kristan se mu je smejal in mu rekel: Čobal, le farbej druge, nas ne boš, mi smo že izpregledali. — — —

V Ljubljani, so sklenili razni delavci, da se vrši malo zaupno posvetovanje na podlagi § 2. zborov. zak., kjer naj bi povedal sodrug Anton Kristan, kako in zakaj se je morala Idrija upreti sedanjemu pašovskemu postopanju gotovih voditeljev v soc. dem. stranki. Hoteli so zvedeti tudi drugo stran, da bi si mogli narediti o celi stvari pravo sodbo. Komaj pa so Breskvar, Mlinar in njih kompanjoni zvedeli za shod, so zbornali vse, kar so zbornati mogli, hektografirali hujskajoča vabila, telegrafično poklicali pomoč iz Zagorja v podobi Čobala in Sitarja... Vedno brezposelni Vičič je raztrgal en par podplatov, da je mogel prignati vse v boj proti sovragu. — Ko je Kristan s svojimi prijatelji prišel zvečer v zborovalno dvorano videl je sedeti ljudi, katere so mu sklicatelji označili kot nepovabljene. Šel je na to v drugo dvorano, kjer se je imel vršiti shod. Sklicatelji so stopili k vratom ter vsakega, ki je hotel vstopiti uljudno vprašali po vabilu. Nakrat pa se priženo Vičič, Breskvar, Čobal, Sitar in še nekaj njim podobnih, ter kakor tirolski kmetje udero, grozeč s pestmi, v zborovališče. Nastane šunder. Vičič, Breskvar in podobne osebe začno kričati in razbijati. Sklicatelji zahtevajo povsem mirno izkaznice oz. vabila na shod. Odgovor so jim psovke. Sklicatelji zahtevajo energično odstranitev onih, ki nimajo vabil — ali psovke so jim letele v obraz. Ko vse ni nič pomagalo, so se odločili sklicatelji, da se shod ne bo vršil ter so pozvali s. Kristana, naj raje oddide. Nato je nastal hrup; zborovati, zborovati, so kričali nahujskani individiji. Videlo se jim je, da je že alkohol gospodaril v njihovem razumu... Kristan seve, ko je videl, da je nemogoče vsako stvarno besedo govoriti, dejal je Čobalu: S temi naj se razpravlja, kaj ne? Čobala je bilo malo sram, in začel je: jaz sem 14 let pri social-demokratih, pa bi ne smel biti pri zborovanju sodrugo. Ko ga je pa na to Kristan odbil: včeraj pa me niste hoteli poslušati v Zagorju, ko ste mi vabilo dali, branil se je Čobal: mi Zagorčanje nič, le Trbovljanje... Nato je Kristan odšel skozi kuhinjo, kjer so neki pijani individiji hoteli preteptati sklicatelje ter so se celo prisotne žene lotili...

„Rdeči Prapor“ prinaša o tem nameravanem shodu notico „Kristan Anton v Ljubljani“...

Notica sama na sebi je podla laž, drugače sevé tistemu, ki jo je napisal, prav podobna. Končno hoče notica vsugerirati, da je Kristan Anton začel odkrit boj proti soc. dem. stranki. — Idrijski sodrug poznajo Kristana, vedò, zakaj se gre — in zato bodo znali ceniti tudi vse take napade na njegovo osebo.

Mi pravimo samo toliko: Naš urednik ni začel nikakega odkritega ne tajnega boja proti soc. dem. stranki, ampak proti ljudem, katerim je program socialne demokracije deseta briga, glavno pa lastna korist. Naš urednik je bil od prvega vstopa v soc. dem. vrste in je do danes nasprotnik farbanja ljudstva, hotel je, da se dela tako kakor je prav. Hotel je in hoče, da ljudstvo bodi merodajen činitelj, ne pa posamezne osebe. In tega se gotovi ljudje bojé, zato in od tod ves boj.

Za nas je stvar končana. Videli in spoznali smo popolnoma Čobala, Mlakarja, Breskvarja in njih tovariše. Linhart in Kopača poznamo že davno, prvega kot človeka, ki je v „Neues Leben“ l. 1900. proglašal delavce „duševno za najnižje stoječe ljudi“ (geistig tiefstehendste Menschen) in ki je še lani služil dr. Tavčarju za vernega slugo v „Slov. Narodu“, — drugega pa kot moža, ki je bil l. 1898. iz socialne demokratične stranke izključen. Prepirali se z njimi ne bomo, zlasti sedaj ne, ko „Rdeči Prapor“ proklamira potrebo samokresne proti slehernemu, kdor bi si upal kritizirati nelepa dejstva kakšnega človeka, ki se štuli za delavskega voditelja. Delali bomo kakor smo doslej v uverjenju, da je v izobrazbi moč.

Naš „Naprejš“ bo stal, kakor je stal doslej v vrstah resnice proti slehernemu nasprotniku. Stoji in bo stal na principih socializma, bodi to komu ljubo ali ne. Čas bo prišel, in ni daleč, ko zaveje drug veter, ki bo popihal ničvredno seme ter zasejal na plodna tla dobre in prave plodove.

Žensko društvo „Veda“ naznanja, da blagajničarica Antonija Pivkova uraduje vsako nedeljo od 3.—4. ure pop. v društvenih prostorih; knjižnica pa je istotam pristopna vsako nedeljo od 9.—10. ure. — Članice, le naprej, da bo društvo bolj procvitalo.

„Iz nižin življenja“. To knjigo, katero je spisal sodr. Pavel Mihalek in založila naša okrajna organizacija, moramo vedno prav toplo priporočati. Knjig je namreč še prav veliko v zalogi, zimski čas pa nastopa in z njim tudi čas, ko bode prav prijetno sedeti poleg tople pečice in brati lepe Abditusove pripovedke. Sodrugi, kupujte knjigo, dokler je še v zalogi; stane le eno k r o n o. Namesto, da bi si krajšali dolgi zimski čas s kakimi neumnostmi kot je „Grofica-beračica“ ali pa „Beračeve skrivnosti“ — vzemite raje v roké lepe pripovedke iz knjige — „Iz nižin življenja“!

„Naprej“ in njegovi naročniki. Nesmemo ravno tožiti nad svojimi naročniki, večina jih je med njimi, ki so močje na mestu! Ali sevé, imamo jih pa tudi nekaj, ki so pozabljeni, ki se kar ne morajo spomniti, da so naročili naš list. Tem torej velja današnji naš opomin. Upamo, da ga ne bo nič več potreba.

Konferenca sodrugov našega okraja se vsled gotovih vzrokov ne bo vršila 8. t. m., ampak se je morala odložiti na poznejši čas.

Žepni koledar za slovenske delavce za l. 1904. je že sredi meseca novembra zagledal beli dan. Polovica se ga je že razpečalo, in bati se je, da ga oni, ki se prepozno oglašé, sploh ne dobé. Koledar je zelo lep in podučen. Stane — kakor običajno — le 80 vin. Sodrugi! Dokler je še v zalogi, po njem!

Izvanredni občni zbor „Občnega društva“ v Idriji, se je vršil 29. novembra pri Črnem orlu. Na dnevnem redu je bila volitev kontrolorjaj — izvoljen je bil Ivan Seljak s 107 glasovi —, rešitev pogodbe novega ravnatelja društva, poročilo glede glavnega skladiščnika in predlogi ter nasveti. — Zanimljiva je bila izjava nadzornišтва glede sodruga Rinaldota, ki je neresnično poročal v „Rd. Praporju“ zaradi svoje osebe — še zanimljivejša pa je bila nasprotna izjava Rinaldota samega, o kateri govorimo na drugem mestu. — Sploh pa je bilo zborovanje zelo mirno, in se je prav stvarno in temeljito razpravljalo. Udeležba je bila prav obilna. Nad dobro polovico vseh članov je bilo prisotnih! —

Iz Spodnje Idrije se nam poroča, da je na nedeljo 29. nov. ob 11. uri dopoldne sklical tehant Arko shod, kjer je krošnjarij s svojo robo. Na shod je prišlo več idrijskih sodrugov, ki so tehantu povedali, kar mu je šlo. — Za ta shod so gonili 14 dni kmete po Konomlji in pa Tolminskem skupaj ter jim pripovedovali: pojdite, da bomo idrijske knape poznali. Ali — v idrijskem okraju je klerikalcem odklenkalo.

Naš urednik se, žal, radi težke bolezni ni mogel udeležiti shoda.

Predavanje v Spodnji Idriji bo 8. t. m. Snov zelo poučna. Začetek ob 8. uri. Udeležite se vsi!

Zopet nekoliko slučajev. Uredništvu so prišle zopet pritožbe, da je 15. nov. izginilo zopet par pesov privatnim lovcem, lovečim v Čekovniku. Lovci so slišali strel in lovca Antonu Pelhanu je izginil lep pes, vreden 60 kron. Sumi se, da so puške erarskih lovcev vzrok temu izginjevanju.

Občinska seja. V ponedeljek 30. novembra se je vršila seja v občini. Razpravljalo se je o proračunu mesta in o mnogih važnih rečeh. Vsled bolezni našega urednika nam ni mogoče poročati obširneje o teku seje. Častiti čitatelji naj nam blagovolijo oprostiti.

Veselica podružnice „Občnega rudarskega društva“. — V nedeljo 6. tek. mes. priredi podružnica „Občnega rudarskega društva“ pri Črnem orlu veselico.

Provizionisti e. kr. eraričnega rudnika so nestrpnost čakali 7. novembra t. l. Pričakovali so, da se ta dan reši njihova želja po uvrstitvi v novi plačilni normal. Dolgo se je v to svrhu drezalo od najrazličnejših strani, končno se je le nekaj izvršilo. Okrog 90 provizionistov je postavljenih v novi plačilni normal, in 7. t. m. so dobili tudi doplačila. Nekateri so veselja kar koprneli, dočim

so drugi stiskali pesti in se jezili. — Zadeva provizionistov je v resnici velikega pomena ne-le zanje, ampak v prvi vrsti za vse sedanje aktivne delavce pri e. kr. rudniku. Bode potreba, da se o tem temeljitejše pogovo imo. Škandal je za e. kr. erar, da može, ki so pustili vse svoje moči v jami, tako žalostno plačuje. S par vina:ji in nekoliko litro žita se ga odpravi. Vsi socialno-politični zakoni slavne e. kr. vlade bodo morali pripoznati biti le kot pesek v oči dotlej, dokler se ne pritisne na e. kr. erar ter se ondod ne začne korenito reformirati. Dokler e. kr. vlada ne pokaže boljših nazorov o zavarovanju za starost in zoper nezgode, kakor jih daja e. kr. erar idrijskemu delavstvu, dotlej ne bomo mogli upati na boljše razmere na tem polju.

Idrijskim provizionistom pa svetujemo, naj le drezajo in drezajo. Večkrat naj obišejo g. Schmidu in videli bodo, da bo že — šlo! Mi jim bomo pa pomagali.

Poduk o prvi pomoči pri nezgodah in naglem obolenju. Dr. I. I. Štverák predava v sobotih popoldne v prostorih bolnišnice bratovske skladišnice o teloznalstvu, koliko je potreba znati za prvo pomoč pri nezgodah oz. pri obolenju (kosti, ušje, glavne krvne žile, živci in lega notranjih organov), o teoretičnem popisu nezgod, poškodovanj in drugih bolezni (rane, krvavenje, izpahnenje, zlomenje kosti, kap, zastrupljenje, onemoglost, nezavest, božjast itd.) in o praktični izobrazbi v to svrhu spadajoče pomoči (obveze, umetno dihanje itd.) ter praktični pouk v prenašanju bolnikov in transportnih pripomočkov. — Od 14. novembra predava v nemškem za paznike in gozdarske učence; ko ta kurz skonča, začne predavati slovenski za rudarje, na kar že danes opozarjamo.

Razumna skrb za zobé.

Napisal Dr. Fr. Bažant v »Zari«.

II.

Zakaj zahtevamo, da bi se že v ljudskih šolah učilo najvažnejšemu, kar se tiče zobovja?

Predvsem je potreba razložiti pomen zobovja.

Na kratko se dotikamo tu estetičnega pomena zobovja. Naše ljudstvo se izraža z raznimi, često drastičnimi izrazi, katerih ne gre tu navajati o brez zobnih čeljustih, o ljudeh s krivimi ali pa skaženimi zobmi, zlasti ako jim prihaja iz ust gnjusni smrad. In narobe: slikajo ne-le navadni ljudje, ampak celo pesniki z navdušenimi izrazi krasoto zdravih zob. O mikavnosti zdravih zob vedo zlasti prav dobro naše čitateljice; škoda je le, da se pri vabljenem smehu, s katerim skušajo prečesto žene na nas čar svojega bitja, ne pokažejo tudi zadnji zobje, po pravilu zanemarjeni, ker so v pomenu po imetniku podcenjevani. Ljudje se najmanj često zadovoljujejo z nadomešče-

njem prednih zob, akotudi bi imeli enako paziti na zadnje zobe (kotnike).

Da ljudje, kateri so padli, ali pa si pravočasno ne poiskali pomoči ter tako izgubili predne zobe, ne morejo v teku naglega govora nekaterih soglasnic jasno izgovarjati, je tudi splošno znano.

Največji, ali najmanje znani je pomen zobovja za telesno zdravje človeka.

Tu je potreba povedati nekoliko besedij o hranjenju telesa. Z vsakim delom, tudi z najmanjšim, se porablja in uničuje gotovi delčki našega telesa. Da pa bi telo ostalo zmožno daljšega dela, je potreba uporabljeno nadomestiti s hrano. Nikdar pa se vsa hrana, ki je dana telesu, ne prebavi. In le prebavljena hrana ima za rejo telesa pomen! Za pravo prebavo telesu dane hrane je najbolj važna oblika, v kateri jo je želodec sprejel. Čim doveršenejše, čim boljše razgrizemo hrano v ustih, tem lažje se izsrebajo in izsrkajo iz hrane vse redilne snovi in nasprotno: čim bolj napolnimo želodec z nepripravljeno hrano, nezadostno prežvečeno, tem nedovršenejše se uporabi v prebavljalnem organu.

Tudi s stališča varčnosti ni vseeno, kako se hrana prebavi. Zlasti tam, kjer je potreba računati s slednjim vinarjem, vinarjem danim na živila, se gre zato, da bi koščki mesa in drugih dragih živil ne odhajali iz telesa brez užitka. Rečeno je bilo, da ima človek z zdravim zobovjem iz pojedene hrane $\frac{1}{5}$ večji užitek kot oni, ki nima zdravega zobovja. Glej, pri rodbini, ki ima pet članov, ostaja že hrane za šestega člana. Glej, kako mogoče bi bilo tu hraniti tudi dekle! Ali pustimo šale. Gotovo je, da se prihrani, četudi le pripustimo, da telo človeka z zdravim zobovjem povžito hrano boljše prebavi in uporabi kot telo človeka z skaženim zobovjem.

Ali tudi s stališča celotnega zdravja ni vseeno, kakšno množino hrane dajemo želodcu. Z nezadostno prežvečeno hrano le želodec in prebavljalne organe obtežujemo in si tako sami zarejamo razne „želodčne težave“. Tem bolj in tem več pa si slabšamo obstoječe poškodbe. Z redno prežvečeno hrano pa si pridobivamo vedno: zdravi ljudje si obdržujejo dober

želodec, bolni pa lažje zadobe izgubljene moči.

Tudi izbira hrane je precej lažja pri onem, kdor ima zdravo zobovje. So ljudje, kateri se morajo, ker nimajo zdravih zob, odpovedati mnogim jedilom, ki bi jim šli sicer znamenito v tek. S tem so omejeni v pametnem menjavanju hrane, ki je vsakomur zelo koristno.

Bogati morajo to škodo na izbiro lažje prenesti, kajti njim se ni potreba ozkosrčno ogledovati po ceni živil, kakor to delajo ubogi, ki imajo pa potem dvojno škodo.

Da človek z zdravim zobovjem in vsled tega z zdravim želodcem je z zelo večjo slastjo, kot človek z zanemarjenim zobovjem, je gotovo. Le opazujmo takega človeka, ki ima malo zob, in ki n. pr. grize le s prednjimi zobmi, kako težko in takorekoč s silo požira posamezne koščke. Jedila, prav prezvečena, učinkujejo dalje in uspešnejše na skončanje okušajočih nervov v ustih. Le oni, ki je kedaj trpel vsled katerega koli vzroka na boleznih, da mu ni nobena jed dišala, le oni ve prav oceniti pomen slasti o prebavljanju.

In končno: Le kot izjemo dobimo ljudi, ki nič ne pazijo na čistost namizne priprave in uprave jedil, temveč cenijo le njih množino. O teh snedežih ima družba svoje stalno mnenje, primerjajoč jih k gotovim domačim četvernožcem, ki se tudi debele pri pomijah iz ne preveč čistega korita. Da so usta s skaženimi zobmi manj čista, kot jedilna priprava, enkrat že rabljena, to mi bo potrdil vsakdo, kdor je imel priložnost pogledati v usta, ki so bila polna izjedenih, kotlastih zob, rmenih odej in drugih zobnih nečistostij, ali pa, kogar je ovéla „aromatična“ sapa iz ust takega red ljubečega človeka. Pravi pojem o gnjusnosti in o nečistosti zanemarjene ustne odprtine ima pa le oni, kdor je imel priložnost pogledati z drobnovidom zobni glen, to pravo domovje boleznih plodnih zarodkov. Ako bi drugih dokazov ne bilo, le ta poslednji bi imel sleharnega prisiliti h temu, da bi skrbel za upravo ustne odprtine in njeno čistoto, kakor se spodobi.

S tem prihajamo k načelom razumne skrbi za zobovje.